

МУҒАЛЛИМ ХАМ ҮЗЛИКСИЗ БИЛИМЛЕНДИРИҮ

ISSN 2181-7138

№ 1-1 2020 жыл

Илимий-методикалық журнал

Редактор:
А. Тилегенов

Редколлегия ағзалары:

Мақсет АЙЫМБЕТОВ
Нағмет АЙЫМБЕТОВ
Аманжол АЯПОВ
Өсербай ӘЛЕЎОВ
Байрамбай ӨТЕМУРАТОВ
Қадирбай БЕКТУРДИЕВ
Асқар ДЖУМАШЕВ
Амангелди КАМАЛОВ
Сарсен КАЗАХБАЕВ
Сабит НУРЖАНОВ
Уролбой МИРСАНОВ
Айдын СУЛТАНОВА
Норбек ТАЙЛАКОВ
Тажибай УТЕБАЕВ
Бекзод ХОДЖАЕВ
Гулрухсор ЭРТАШЕВА

Шөлкемлестіріушілер:
Қарақалпақстан Республикасы
Халық билимлендириу
Министрлиги, ӨЗПИИИ
Қарақалпақстан филиалы

Өзбекстан Республикасы
Министрлер Кабинети
жанындағы Жоқарғы
Аттестация Комиссиясы
Президиумының 25.10.2007
жыл (№138) қарары менен
дизимге алынды

Қарақалпақстан Баспа сөз хәм
хабар агентлиги тәрепинен 2007-
жылы 5-мартта дизимге алынды
№ОА-044-санлы гууалық
берилген.

Мәнзил: Нөкис қаласы,
Ерназар Алакөз көшеси №54
Тел.: 224-23-00
e-mail: uzniipnkkf@umail.uz,
mugallim-pednauk@umail.uz
www.mugallim-uzliksiz-bilim.uz

Журналға келген мақалаларға жууан қайтарылмайды, журналда жарияланған мақалалардан алынған үзиндилер «Мугаллим хәм узликсиз билимлендириу» журналынан алынды, деп көрсетилицуи шэрт. Журналға 5-6 бет көлеминдеги материаллар еки интервалда TIMES NEW ROMAN шрифтинде электрон версиясы менен бирге қабыл етиледи. Мақалада келтирилген маглыұматларға автор жууанкер.

МАЗМУНЫ

ТИЛ ҲАМ АДЕБИЯТ

Бурханов А.А. Лингвистические особенности русского просторечия	4
--	---

ПЕДАГОГИКА, ПСИХОЛОГИЯ

Абдуллаев А.А. Халқ ўйинларидан фойдаланиш ўқувчиларни баркамол қилиб тарбиялаш йўллари	10
Вайсова Ё.М. Баркамол шахс тарбиясини ташкил этишда педагогик технологияларнинг ўрни	13
Ўтаев А.Й. Интеграцияли таълим имкониятлари	16
Ахмадалиев Б.С., Матмуродов А.К.Талабаларнинг технология фанларни ўқитилиши самарадорлигини ошириш йўллари	19
Абдурахманова Ж.Н. Инновацион тажриба майдони – “мактаб–лаборатория”нинг таълим тизимидаги ўрни	22
Кадинова Х.А. Бўлажак ўқитувчиларда халқ оғзаки ижоди асосида ўқувчиларни маънавий –ахлоқий тарбиялаш фаолияти ва касбий муҳим сифатлари	26
Абдиримова И.К. “Педагогик таълим инновацион кластери” - мақсадлар умумийлиги ва манфаатлар хусусийлиги ҳақида	31
Кошанова Н. М. Синф мураббийлари фаолияти самарадорлигини оширишда педагогик таълим кластерининг ўрни	35
Тилакова М.А., Эшманова Н.Н. Креативлик қобилиятини ривожлантириш механизмлари	42
Тоштемирова С.А. “Мактаб-лаборатория” инновацион тажриба-синов майдончаларида “иктидор” лойиҳасини шакллантириш механизмлари	46
Ходжамқулов У.Н. “Мактаб - лаборатория” инновацион тажриба майдончаси	53
Тоштемирова С.А. Таълим сифати самарадорлигини оширишда инновацион ғояларнинг аҳамияти	56
Умарова З.А. Педагогик жараёнда зиддиятларнинг олдини олиш ва ҳал қилиш имкониятлари	62
Мусурманов Р., Қодинова Х.А. Оилада фарзанд тарбияси муаммолари	66
Жуманова Ф.У. Ёшларда ватанпарварлик ҳисларини шакллантириш усуллари	68
Шернаев А.Ў. География дарсларида самарадорлигини оширишда хариталардан фойдаланишнинг аҳамияти	71
Эрназарова Г.О. Акмеологик ёндашув таълим жараёнини ривожлантириш сифатида	75
Якубова М.Ю. Умумтаълим мактаблари ўқувчиларида креативлиқни такомиллаштириш	78
Утаев А.Й., Бурханов А.А. Функция учителя на уроках русского языка в узбекской школе	81
Абдулахатов А.Р., Худойберганов. Ж.С., Қурбонова М.Э. Образовательный кластер - как ресурс инновационного развития региона	84
Исламова М.Ш. Место психологических услуг в личном развитии	89
Абдужалилова Ш.А. Трансформация принципов семейного воспитания	91

МИЛЛИЙ ИДЕЯ ҲАМ РУЎХИЙЛИК ТИЙКАРЛАРИ, ТАРИЙҲ, ФИЛОСОФИЯ

Шарипов М.Л. Ёшлар маънавиятини юксалтиришда Хусайн Воиз Кошифий ахлоқ фалсафасининг аҳамияти	94
Abdusamidov S .M. SHarq xalqlari ma'naviy hayotining yuksalishida so'fylik ta'limotining o'rni	98

Абдигалилова Ш.А., Кадирова Х.А., Кадирова А.А. Халқ педагогикасида миллий дунёкарашни шакллантириш	102
---	-----

ФИЗИКА, МАТЕМАТИКА, ИНФОРМАТИКА

Эшқорасев Қ.А., Норқулов А.Ғ., Наримбетова З.А. Математика фани тўғаракларини ташкил этиш ва ўтказиш бўйича услубий тавсиялар	106
Солаева М.Н., Эшқорасев Қ.А., Сейтов А.Ж. Баъзи бир мисолларни ажойиб лимитлар ёрдамида ноанъанавий услублардан фойдаланиб ечиш усуллари	109
Халмухамедова М.А. Нақшбандия тариқати воситасида талабаларнинг касбий компетентлигини такомиллаштириш (технологик таълим мисолида)	113
Radjabov B.SH., Matmurodov A.K., Abdullayev SH. A. Aniq emas integralni hisoblash usullari mavzusini o'qitishda klaster metodidan foydalanish	118

БАСЛАЎЧИ КЛАСС, МЕКТЕПКЕ ШЕКЕМГИ ТАРБИЯ

Болиева Л.Ш. Мактабгача таълимда соғлом турмуш тарзини яратишда халқ ўйинлари ..	122
Шанасинова З.Ю. Мактабгача таълим мазмунини оширишда замонавий технологиялардан фойдаланишда кластер тизими	125
Каримжонов А., Жабборова О.М. Бошланғич синф ўқитувчиларининг компетентлик фаолиятини ривожлантиришнинг динамик тизими	128
Муталова Д.А. Мактабгача таълимда интерактив методлар – сифат ва кластер самарадорлик омили	131
Жабборова О.М., Ахмедова Н.Ш. Бошланғич таълим ислохотлари ва кластер методи	133

ФИЗИКАЛЫҚ ТАРБИЯ ҲАМ СПОРТ

Амонов А. Ўзбекистонда спорт машғаласи маросими уч босқичли оммавий спорт-соғломлаштириш ишлари тизимининг ижтимоий мотивацион асоси сифатида	138
Расулов З.П. Тренерга хос касбий тайёргарликни такомиллаштиришнинг назарий асослари	143
Абдулахатов А.Р., Очилов Э.О. Олий таълим муассасалари талабаларига курашнинг тарбиявий аҳамиятини ўргатиш йўллари	148
Маматкулов Р.С., Хамраева М.Т. Практическая подготовка и особенности его организаций в педагогических университетах	151
Ачилов Т.С., Жўрабоев М. М. Профессиональная подготовленность специалиста по физической культуре и спорту	156

саклаш, қайта эсга тушуриш, сўзлаб бериш, ёзма ифодалаш каби ҳолатлар билиш, тушуниш даражаларини ифодалайди. Ўзлаштиришнинг кейинги даражаларида талабалар олган билимларини амалда татбиқ этиши, маълум натижаларни қўлга киритиши, тўлдириши, бойитиши, ўзгартириши, ўзининг мустақил нуктаи назарига эга бўлиши талаб этилади. Бу ўзлаштириш даражалари учун муаммоли ёндашув аҳамиятли ҳисобланади. Олий ўқув юртлари янги педагогик технологиялардан фойдаланиш борасида катта имкониятларга эга. Шуни алоҳида қайд этиб ўтиш жоизки, технологик ёндашув асосида педагогик фаолиятни ташкил этиш индивидуал ва ижодий хусусиятга эга.

РЕЗЮМЕ

Последовательное и целенаправленное внедрение передовых образовательных технологий в деятельность образовательных учреждений признано. существует ряд взаимосвязанных этапов обучения, когда учебный процесс основан на современных педагогических технологиях, что означает передачу готовых знаний в сознание учащегося, чтобы запомнить, повторить, вспомнить, говорить, выразить в письменной форме на следующем уровне обучения студенты должны применять на практике то, что они узнали, чтобы достичь определенных результатов, дополнить, обогатить, изменить и иметь независимую перспективу. для этих уровней обучения важен проблемный подход. университеты имеют большой потенциал в использовании новых технологий обучения. Следует отметить, что организация педагогической деятельности на основе технологического подхода является индивидуальной и творческой.

SUMMARY

The consistent and purposeful implementation of advanced educational technologies in the activities of educational institutions is recognized. There are a number of interconnected stages of learning when the educational process is based on modern pedagogical technologies, and it represents the level of knowledge, understanding, understanding, understanding, understanding, reading, writing, reading, writing. At the next level of mastering, students are required to put into practice what they have learned, to achieve certain results, to supplement, enrich, change, and to have an independent perspective. For these levels of learning, a problematic approach is important. Universities have great potential in using new teaching technologies. It should be noted that the organization of pedagogical activity on the basis of technological approach is individual and creative.

ИНТЕГРАЦИЯЛИ ТАЪЛИМ ИМКОНИЯТЛАРИ

Ўтаев А.Й.

Тошкент вилояти ЧДПИ “Педагогика ва менежмент” кафедраси ўқитувчиси

Таянч сўзлар: таълим, интеграция, фанлараро, таълим, узлуксиз, яқинлашув, уйғунлик, тамойил, технология, режа, дастур, таълим стандарти, тажриба.

Ключевые слова: образование, интеграция, междисциплинарный, образовательный, непрерывный, конвергенция, гармония, принцип, технология, план, программа, образовательный стандарт, опыт.

Key words: education, integration, interdisciplinary, educational, continuous, convergence, harmony, principle, technology, plan, program, educational standard, experience.

Ўзбекистон педагогик таълим тизимининг ҳозирги инновацион ривожланиш босқичида таълимнинг турли шаклларида фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга. Асосий мақсад – самарадорликка эришиш, ютуқлар билан чекланиб қолмаслик ва доимо янгиликка интилиб боришдир. Чунки ҳозирги давр тезкорлик ва самарадорликни тақоза этмоқда. Шу жиҳатдан интеграцияли таълим муҳим омиллардан ҳисобланади.

Шунингдек, дунёда глобаллашув шароитида фанларни интеграциялаб ўқитиш мазмунини такомиллаштиришга эътибор қаратилиб, таълим сифатини ошириш, ижодий тафаккур ва билим олишни рағбатлантириш ЮНЕСКОнинг халқаро таълим концепциясида ҳам белгилаб берилган.

Таълимда интеграция ғояси Я.А.Коменский томонидан илгари сурилган. Интеграция латинча (тиклаш, тўлдириш) турли қисм ва элементларни бир бутунликка бириктириш жараёни.

Интеграция – “яқинлашув”, “ўзаро боғлиқлик”, “уйғунлик” маъноларини англатади. Узлуксиз таълим тизимида интеграцион таълим фанлараро, ихтисосликлараро, муассасалараро ва халқаро ҳамкорлик шаклларида амалга оширилади. Интеграцион таълим ягона таълим стандартлари, уйғунлашган ўқув режалари ва яхлитлаштирилган ўқув дастурлари асосида амалга оширилади. Бунда таълим ва ўқитиш жараёни ягона мақсад – муддао тамойилига асосан амалга оширилади. Интеграцион таълимнинг шакллари ва турлари турлича бўлса-да, уни муҳим таълимий стратегик вазифалар узвий боғлаб туради.

Интеграцион таълим иштиракчилари тенг ҳуқуқли бўлиб, уларнинг техник – жиҳозланиш ва технологик дастурий таъминот жиҳатидан бир хил имкониятларга эга бўлиши тақоза этилади. Чунки интеграцион таълим технологияси ахборот-коммуникацион ва педагогик ривожланиш ҳосиласи бўлиб, у ахборотни техник ва технологиялар асосида амалга оширади. Бунда таълим-тарбия жараёнида ахборотлардан унумли фойдаланиш асосий вазифа сифатида қабул қилинади.

Интеграцион таълим олий педагогик таълим жараёнида эса уч шаклда номаён бўлади:

- 1) фанлараро боғлиқлик;
- 2) олий таълим даражасида уйғунлашган таълимга эришиш;
- 3) олий таълим муассалариаро яқинлашувни амалга ошириш.

Фанлараро боғлиқликка эришиш нисбатан мураккаб масаладир. Чунки бунда қуйидаги талабларга риоя қилиш керак бўлади:

- мавзуларнинг такрорланишига йўл қўймаслик;
- фанлар мавзуларининг бир-бирини тўлдиришига эришиш;
- фанлараро интеграцияли матнлартайёirlаш ва бу тажрибани оммалаштириб бориш;
- ягона методологияга асосланиш.

Фанлараро боғлиқликка эришиш учун ягоналаштирилган намунавий ўқув дастурлари ишлаб чиқиш керак. Мисол учун, педагогика туркумидаги ёки ижтимоий – гуманитар фанлараро интеграцияли таълимни йўлга қўйиш имкониятлари ва заруриятлари мавжуд. Бундай йўл тутиш мавзуларни ўқитиш жараёнининг янгилашиб бориши, уларнинг сифат кўрсаткичининг ошиши ва ўқитувчилар ўртасида касбий ҳамда ижодий ҳамкорликнинг юзага келишига асос бўлади. Диккат қилинса, фанлараро боғлиқликка эришиш кўп муаммоларнинг ечимини беради.

Фанлараро интеграцияли таълимни йўлга қўйишда давлат таълим стандартларига қатъий амал қилинади ва масала фанлараро халқаро ҳамкорликни ташқи қилишда ҳам устувор ҳисобланади. Фанларга оид давлат таълим стандартларининг тўлдирувчанлик ва чуқурлаштирувчанлик хусусиятларига эга эканлигини таъкидлаб ўтиш жоиз.

Олий таълим даражасида уйғунлашган таълимга эришиш муҳим масалалардан бўлиб турибди. Унга қўра, муайян олий таълим муассасасида фанларни интеграцион тарзда ўқитиш мақсадга мувофиқ бўлади. Бу борада айниқса, мутахассис-

лик фанларини қатъий интеграцион тарзда ўқитишга зарурият бор. Бунинг учун қуйидагиларга эътибор бериш мақсадга мувофиқ ҳисобланади:

- фанлар мақсад – муддаолари ва мазмунининг уйғун бўлиши;
- ўқитиш жараёнига ижодий ёндашувни мунтазам тадбиқ қилиб бориш;
- ўқитувчиларнинг касбий ҳамкорлигини йўлга қўйиш;
- фанлараро бирлашган семинарларни доимо ўтказиб бориш.

Олий таълим даражасида интеграцияли таълимнинг уйғунлашган шакли бир неча имкониятларни беради: 1) қўзланган мақсадга биргаликда эришиш; 2) ўзаро тажриба алмашиш; 3) исталмаган муаммоларни биргаликда ҳал қилиш; 4) ютуқларни оммалаштириш ва ҳ.к. Шу сабабли жаҳон мамлакатларида нуфузли олий таълим шаклига қатъий амал қилиб келинмоқда.

Ҳозирги замон интеграцияли таълимнинг навбатдаги шаклларида бири олий таълим муассасалариаро яқинлашувини амалга оширишдир. Бунда қуйидагиларга аҳамият бериш самара беради:

- олий ўқув юртлараро кенг қўламли ва амалий ҳамкорликни йўлга қўйиш;
- профессор - ўқитувчиларнинг касбий ва ижодий ҳамкорлигини ташкил қилиш;
- ўзаро тажриба алмашиб бориш;
- илғор тажрибаларни оммалаштириш.

Эътибор берилса, бундай ёндашув у кадар кўп маблағни талаб қилмайди. Аксинча, олий таълим муассасаларининг имкониятларини кенгайтиради ва таълим сифатини оширади. Шунингдек, Ўзбекистон Республикаси Президентининг Қарори билан ташкил этилган “Эл – юрт умиди” жамғармаси олий таълим муассасалариаро интеграцион жараёни мувофиқлаштириб бориши мумкин. Президентимизнинг 2020 йил 24 январдаги Олий Мажлисга Мурожаатномасида ҳам жорий йилда “Эл-юрт умиди” жамғармаси томонидан 700 дан ортиқ зиёда олимлар, профессор-ўқитувчилар чет элга илмий изланиш ва малака ошириш учун юборилишини таъкидлади.

Интеграцияли таълимнинг олий таълим муассасалариаро яқинлашув шакли жуда қулай ва мақбул кўринишлардан ҳисобланади. Мисол учун, бугунги кунда мамлакатимиз олий педагогика ўқув юртлариаро интеграцияли таълимни йўлга қўйиш жуда зарурият бўлиб турибди. Бунинг учун бу таълим муассасалари етарли шарт-шароит, техник имкониятлар ва касбий-таълимий тажрибаларга эга. Шу маънода бу имкониятлардан унумли фойдаланиш тақоза этади.

Зеро, интеграцияли таълим ўзининг имкониятлари ва мақбуллиги билан диққатни тортади. Бундай таълимга қуйидаги муҳим индикаторлар хос:

- а) ижодийлик ва янгиликка интилувчанлик;
- б) назария ва амалиётнинг уйғунлигини;
- д) турли тажрибаларнинг қўплиги ва оммалашиб бориши;
- е) вақтдан оқилона фойдаланиш ва тезкорлик.

Бу хусусиятлар интеграцияли таълимнинг имкониятларлари кенг қўламлигини кўрсатади. Шу сабабли бу масалага эътибор бериш мақсадга мувофиқдир.

Адабиётлар:

1. Педагогика фанидан изоҳли лугат.-Т.: “Fan va texnologiya”. 2009.
2. Усманов Н. Бўлажак ўқитувчиларни миллий ғоя тарғиботига тайёрлаш технологияси.-Т., 2012.
3. Реан А. Педагогическая психология.-М.: “Мысль”. 2014.